

**Zbornik znanstvenih radova s Međunarodne znanstvene konferencije
Globalne i lokalne perspektive pedagogije**

**Conference Proceedings Book (academic papers)
International Scientific Conference 'Global and Local Perspectives of Pedagogy'**

Nakladnik / Publisher

Filozofski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Za nakladnika / For publisher

Loretana Farkaš

Recenzenti / Reviewers

(zvanja navedena na engleskom / titles written in English)

Prof. dr. Nada Babić (FFOS, Osijek, Croatia); Tadeja Belšak, M.A. (CIRIUS Kamnik, Slovenia); Dr. habil. Gábor Biczó (GYFK, Debrecen, Hungary); Katarina Bogatić, M.A. (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Branko Bognar (FOOZOS, Slavonski Brod, Croatia); Dr. Tijana Borovac (FOOZOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Vesna Buljubašić Kuzmanović (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Snježana Dobrota (FFST, Split, Croatia); Assist. Prof. Dr. Snježana Dubovicki (FOOZOS, Osijek, Croatia); Senka Gazibara, M.A. (FFOS, Osijek, Croatia); Assist. Prof. Dr. Renata Jukić (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. József Kotics (Miskolci Egyetem BTK, Miskolc, Hungary); Assist. Prof. Dr. Goran Livazović (FFOS, Osijek, Croatia); Assist. Prof. Dr. Mirko Lukaš (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Vesnica Mlinarević (FOOZOS, Osijek, Croatia); Prof. dr. Dragica Milinković (Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bijeljina, Bosna i Hercegovina); Prof. dr. Zlatko Miliša (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Balázs Molnár (GYFK, Debrecen, Hungary); Dr. Diana Nenadić-Bilan (UNIZD, Zadar, Croatia); Dr. Sándor Pálfi (GYFK, Debrecen, Hungary); Nina Pantić-Čehajić, M.A. (CIRIUS Kamnik, Slovenia); Ružica Pažin Ilakovac, M.A. (FFOS, Osijek, Croatia); Sara Pejaković, M.A. (FFOS, Osijek, Croatia); Dr. Ksenija Romstein (FOOZOS, Osijek, Croatia); Sanja Simel, M.A. (FFOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Sándor Szerepi (Gyfk, Debrecen, Hungary); Assist. Prof. Dr. Danijela Šincek (FFOS, Osijek, Croatia); Dr. Tihana Škojo (UAOS, Osijek, Croatia); Renata Škrbić, M.A. (Univerzitet u Novom Sadu, Serbia); Dr. Sanja Španja (FFOS, Osijek, Croatia); Assist. Prof. Dr. Jasna Šulentić Begić (UAOS, Osijek, Croatia); Assoc. Prof. Dr. Judit Tanczos (GYFK, Debrecen, Hungary); Assist. Prof. Dr. Mirela Tolić (FFOS, Osijek, Croatia); Adrijana Višnjić Jevtić, M.A. (UFZG, Zagreb, Croatia).

Urednici / Editors

Renata Jukić, Katarina Bogatić, Senka Gazibara,
Sara Pejaković, Sanja Simel, Anikó Nagy Varga

English editor

Verity Campbell-Barr (University of Plymouth, United Kingdom)

Design naslovne stranice / Cover design

Matej Žižanović

Tisak / Print

Zebra, Vinkovci

© Filozofski fakultet u Osijeku, 2016. / Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek, 2016

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati niti na bilo koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja. Autori pojedinih radova odgovorni su za sadržaj radova te njihovu lekturu. /

All Rights Reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, without permission in writing from the publisher. Individual authors are responsible for the contents and proofreading of their papers.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem
140529009

ISBN 978-953-314-091-9

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA
ŠCROSSMAYERA
U OSIJEKU

FILozofSKI
FAKULTET

**Zbornik znanstvenih radova s Međunarodne znanstvene konferencije
Globalne i lokalne perspektive pedagogije**

**Conference Proceedings Book (academic papers)
International Scientific Conference 'Global and Local Perspectives of Pedagogy'**

Urednici / Editors:

Renata Jukić, Katarina Bogatić, Senka Gazibara,
Sara Pejaković, Sanja Simel, Anikó Nagy Varga

English Editor:

Verity Campbell-Barr (University of Plymouth, United Kingdom)

Osijek, 2016.

KAZALO

Predgovor	9
Preface	10
<i>Péter Bálint, Debrecen, Hungary</i> A szentség megjelenési formái a mesenarratívában / Forms of Sanctity Appearing in Folk Tale Narratives	11
<i>Snježana Dobrota, Split, Croatia</i> Nastava glazbe u kontekstu formalnog i informalnog učenja / Music Teaching in the Context of Formal and Informal Learning	18
<i>József Kotics, Miskolc, Hungary</i> Az alkalmazott antropológiai tudás szerepe roma szegregátumok szociális városrehabilitációjában: Makó Honvéd városrész példája / The Role of Applied Anthropological Knowledge in the Social Integration of the Roma: Case Study of a Town Rehabilitation Project	28
<i>Edina Kovács, Debrecen, Hungary</i> Az óvodapedagógusok jellemzői a továbbképzések tükrében / Characteristics of Kindergarten Teachers in Light of In-Service Training	36
<i>Ivan Lenard, Osijek, Croatia</i> Povijesna analiza profesionalne uloge učitelja u drugoj polovici 19. stoljeća na korpusu časopisa <i>Napredak</i> / Historical Analysis of the Teachers' Professional Role in the Second Half of the 19th Century Using the Corpus of the Journal <i>Napredak</i>	47
<i>Tihana Škojo, Antoaneta Radočaj-Jerković, Majda Milinović, Osijek, Croatia</i> Utjecaj zborskoga pjevanja na razvoj glazbenih preferencija djece predškolske dobi / Impact of Choir Singing on the Development of Musical Preferences of Preschool Children	59
<i>Renata Škrbić, Jasmina Karić, Ivana Sokolovac, Novi Sad/Beograd, Serbia</i> Use of Accommodations and Modifications in Mathematics and Serbian Language for Students with Hearing Impairment	72
<i>Alma Škugor, Marija Sablić, Osijek, Croatia</i> Osobno iskustvo studenata učiteljskih studija vezano uz nastavu usmjerenu na učenika / Personal Experience of Teacher Education Students Connected with Student-Oriented Teaching	84

Izvorni znanstveni rad / Original Scientific Article

UDK 371.12(091)

Ivan Lenard, mag.
Osnovna škola Ladimirevci, Hrvatska
e-mail: ivan.lenard.86@gmail.com

Povijesna analiza profesionalne uloge učitelja u drugoj polovici 19. stoljeća na korpusu časopisa *Napredak*

Sažetak

Učiteljski je poziv vrlo odgovaran jer se njime obavlja jedan od neplemenitijih poslova, a to je odgoj i obrazovanje djece. Da bi kvalitetno i profesionalno obavljao svoju ulogu, učitelj mora posjedovati visoke ljudske i moralne kvalitete. Suvremeni učitelj nositelj je cjelokupnoga odgojnoga i obrazovnoga rada u školi; on nije samo onaj koji obrazuje, nego onaj koji i odgaja. Položaj, status i uloga učitelja u povijesti hrvatskoga školstva često su prolazili kroz teška razdoblja i transformacije usporedno s društveno-političkim promjenama. Razdoblje druge polovice 19. stoljeća značajno je za razvoj hrvatskoga školstva i razvoja učiteljskoga poziva na našim prostorima. Značajnije su godine 1874. zbog donošenja prvoga školskoga zakona, čime se utvrđuje i regulira profesionalni status učitelja i uvodi školska obveznost; druga je značajna godina 1888. kada zbog ukidanja Vojne krajine i spajanja s civilnom Hrvatskom, dolazi do novoga jedinstvenoga školskoga zakona. Cilj rada analizom je korpusa časopisa *Napredak* istražiti i rekonstruirati profesionalnu ulogu i zadaću učitelja u drugoj polovici 19. stoljeća. Za potrebe istraživanja, analizirani su članci objavljeni u *Napretku* u razdoblju od 1859. do 1900. godine. Spomenuti polemiziraju o stanju hrvatskoga školstva i učitelja te o tematici učiteljeva lika. Kvalitativna metodološka paradigma koja dominira radom je povijesna analiza sadržaja koja sadržava iscrpnu deskripciju, dekontekstualizaciju podataka, rekonstruiranje te interpretaciju. Iscrpnom analizom sadržaja izvorne pedagoške dokumentacije dolazi se do zaključka da je školski život na našim prostorima u drugoj polovici 19. stoljeća ispunjen borbama oko školskih zakona i izgradnjom školskoga sustava. Analiza pokazuje da je učitelj u svome radu morao biti pravedan, otvorena srca, blagonaklon prema djeci, dosljedan, davati primjer svoj djeci i ponašati se moralno. Za zadaću je imao u djece razvijati disciplinu, točnost, čistoću, druželjubivost i uljudnost.

Ključne riječi: analiza sadržaja, *Napredak*, povijest školstva, profesionalna uloga, učitelj

Uvodna razmatranja o učiteljskome zanimanju

Svako zanimanje u svojoj osnovi nosi određene zahtjeve kojih se pojedinac mora pridržavati da bi se kvalitetno i odgovorno mogao nositi sa zadaćama posla. Pojam *zanimanje* podrazumijeva ono čime se netko bavi, a sinonimi su profesija, struka i poziv.

Pojam *profesija* odnosi se na bavljenje određenom aktivnošću kao stalnim poslom za razliku od amaterskoga bavljenja, a podrazumijeva visoko složena zanimanja koja imaju monopol nad širim područjem znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno visoko obrazovanje (Cindrić, 1994). Za obavljanje određenoga zanimanja, pojedinac mora imati i određeni stupanj spremne, odnosno stručno znanje koje je stekao učenjem i praksom. Zanimanje *učitelj* u suvremenome hrvatskome društvu posao je koji zahtijeva, osim visokoškolske spremne, i visoke standarde ljudskih i moralnih osobina. Nositelji učiteljske profesije u Hrvatskoj su osobe kvalificirane za didaktičko-metodičko i pedagoško-psihološko izvođenje nastavnoga procesa (Cindrić, 1994).

Konzultiranjem šire pedagoške literature, uočeno je nepostojanje jedinstvene i opće prihvaćene definicije pojma učitelj. On je stručna „osoba koja svoju stručnu kvalifikaciju izgrađuje i potvrđuje u dijalektičkom jedinstvu i stvaralačkom prožimanju užih stručnih, pedagoških, socioloških, psiholoških i drugih disciplina“ (Strugar, 1999, 402). Učiteljski poziv se smatra kao

Opći naziv za zaposlenike u školstvu koji obuhvaća odgajatelje, odgajatelje u domovima, učitelje u razrednoj i predmetnoj nastavi, nastavnike, profesore, predavače, asistente i sveučilišne profesore; Osoba koja je osposobljena za odgojni i obrazovni rad, za nastavna i odgojna djelovanja, osoba koja ima pedagošku i stručnu spremu za takav rad u školi, fakultetu ili u nekoj drugoj ustanovi koja provodi odgoj i/ili obrazovanje (Mijatović, 2000, 275-276).

Nadalje, učitelja se definira i kao „...voditelj i organizator odgojno-obrazovnog procesa, jer poznaje pedagogiju, didaktiku i metodike u kojima je sustavno ljudsko iskustvo u vještini odgajanja i obrazovanja“ (Bognar, Matijević, 2002, 32). Pregledom literature i određivanja pojma učitelja, ekstrahiraju se bitne odrednice, a to je prije svega stručna sprema te didaktička i metodička osposobljenost.

Učitelj nije samo predavač svoga predmeta, on je ujedno i odgajatelj i prema tome, njegova funkcija pretpostavlja i određene ljudske i moralne kvalitete (Vukasović, 1995). Bitna značajka njegova je osobnost kao pretpostavka kvalitetnoga odgojnoga rada. Postoje dvije temeljne osobine učitelja koje su međusobno povezane, a to su osobne (ljudske) i pedagoške (nastavne). Pod ljudskim osobinama, podrazumijevaju se one koje ga obilježavaju kao čovjeka, odnosno osobu koju prihvaćaju i cijene učenici, roditelji i šira društvena sredina. Pedagoškim osobinama podrazumijevaju se one koje su značajne za njegov neposredan odgojni i obrazovni rad, a izdvaja organiziranje aktivnoga stjecanja znanja, provjeravanje i ocjenjivanje učenika, ostvarivanje međuljudskih odnosa, empatična komunikacija i poticanje učeničkoga stvaralaštva (Strugar, 1999). Pet temeljnih odlika koje učitelj mora posjedovati u skladu s moralnim, profesionalnim i ljudskim osobinama, su: 1) učitelj mora biti moralna, cjelovita i stabilna osoba; 2) on mora biti obrazovan i kulturni čovjek; 3) on mora biti dobar stručnjak; 4) mora posjedovati pedagošku kulturu; 5) u radu mora njegovati pozitivan odnos, optimizam i ljubav (Vukasović, 1995).

Tijekom prošlosti i raznih društveno-političkih promjena, škola je mijenjala svoju funkciju, a samim time je učitelj mijenjao svoju ulogu u njoj. U tradicionalnoj je školi učitelj bio posrednikom između nastavnoga sadržaja i učenika, a odnosi između njega i učenika zasnivali su se na hijerarhijskim razlikama, to jest, učenik je bio u poziciji objekta i podređenoga (Stevanović, Ajanović, 1997). Suvremena uloga učitelju nameće partnerski odnos s učenikom; učitelj je organizator i voditelj procesa te preuzima odgovornost za

odgojno-obrazovni uspjeh svakoga pojedinoga učenika. U školskom sustavu, on preuzima ulogu "obrazovatelja", ulogu odgajatelja i razvojnu ulogu.

Politički i pedagoški kontekst hrvatskoga prostora u drugoj polovici 19. stoljeća

Razdoblje druge polovice 19. stoljeća početak je plodonosnoga pedagoškoga razvoja na prostorima tadašnje Hrvatske. Početne godine druge polovice 19. stoljeća, razdoblje poznato i kao vrijeme Bachova apsolutizma (1850. do 1859. godine) odišu centralizacijom i germanizacijom, odnosno zatiranjem hrvatskoga jezika. Na prostorima cijele Monarhije je uvedena žandarmerija, jedinstven birokratski i porezni sustav, pojačan je utjecaj Crkve u društvu, uvedena stroga cenzura u području kulturnoga djelovanja i ukinuti su svi državni sabori (Franković, 1958). Padom Bachova apsolutizma 1859. godine, Hrvatskoj je vraćen Ustav, obnavlja se rad Sabora i hrvatski jezik postaje službenim (Munjiza, 2009). Novi preokret dolazi 1867. godine kada se Austro-ugarskom nagodbom pravno uređuje velika država pod vlašću Habsburgovaca. Nagodbom je Habsburška monarhija postala zajednica dviju država naziva *Austro – Ugarska Monarhija*, od kojih je svaka imala Ustav i zasebna državna tijela. Nagodba je diktirala i novo ustrojstvo hrvatskih prostora, a u skladu s njome, prostor Hrvatske i Slavonije dolazi u nadležnost Ugarske (s kojom kasnije sklapa poseban ugovor – *Hrvatsko – ugarska nagodba*), Dalmacija i Istra ostaju pod vlašću Austrije, a prostor Vojne krajine ostaje zasebno područje sve do ukidanja 1881. godine, a kompletno će biti uključena u sastav Hrvatske 1888. godine (Franković, 1958). Hrvatska je s Ugarskom sklopila 1868. godine nagodbu kojom je dobila samostalnost upravljanja u području uprave, sudstva i školstva. Dolaskom na vlast bana Ivana Mažuranića, ostvaruju se povoljni uvjeti za osamostaljivanje školstva te 1874. godine sabor donosi školski zakon¹ kojim je Hrvatska prvi puta samostalno i autonomno uređivala svoje školstvo. Zakonom se formalno uređuje obveznost pohađanja škole. Vojna krajina, kao zasebno područje na hrvatskome prostoru, već ranije donijela svoj školski zakon, točnije 1871. godine. Nakon ukidanja Vojne krajine 1881. godine, nestat će potreba za postojanjem dvaju školskih zakona, tako da će 1888. godine biti donesen novi, jedinstveni školski zakon (Munjiza, 2009). Novi školski zakon smanjio je prava učitelja u socijalnom i osobnom segmentu koja su stečena mukotrpnom borbom prethodnih godina. Učiteljske su plaće smanjene, učiteljice se nisu smjele udavati (automatski je značilo dobivanje otkaza), a radni je vijek pomaknut s 30 na 40 godina.

Veliki poticaj razvoju pedagogije i školstva na hrvatskim prostorima daje početak izlaženja časopisa *Napredak* 1859. godine. Hrvatski je sabor 1863. godine odobrio osnivanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1874. godine preimenovana u Maticu Hrvatsku) koja je svojim poučnim publikacijama obrazovala širu društvenu populaciju. Istaknutiji naprednjaci hrvatskoga školstva uvidjeli su da je za obranu učiteljskih interesa od važnosti organizirati širu učiteljsku populaciju, pa su nošeni idejom

¹ Prvi školski zakon *Zakon ob ustrojstvu pučkih škola i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji* određuje obveznu nižu četverogodišnju pučku školu. Uz pučku školu postoji i građanska škola u trajanju od tri godine. Zakonom je razdijeljena nadležnost između crkve i države po pitanjima pučkog školstva. Crkva zadržava nadzor vjeronauka i ima svoje predstavnike u školskim odborima, dok država dobiva nadzor nad obrazovanjem koji regulira uvođenjem institucija *županijskih školskih nadzornika*, a školama upravljaju školski odbori.

Ivana Filipovića i Vjenceslava Mařika 1864. godine osnovali prvo učiteljsko društvo naziva *Učiteljska zadruga*. Godine 1868. počinje izlaziti i drugi časopis pedagoškoga karaktera pod nazivom *Školski prijatelj*, a donosi vrijedne priloge iz područja školstva i pedagoške teorije i prakse (Dumbović, 1999). Većoj organiziranosti i radu hrvatskoga učiteljstva doprinijelo je i održavanje Općih hrvatskih učiteljskih skupština. Prva je održana 1871. godine u Zagrebu, druga 1874. godine u Petrinji, a treća 1878. godine u Osijeku (Dumbović, 1999). Osnutkom *Hrvatskog pedagoškog - književnog zbora* 1871. godine, hrvatsko školstvo i pedagogija dobivaju jednu značajnu instituciju čiji je primarni zadatak raditi na jačanju i promoviranju hrvatskog školstva i pedagogije. Pod nakladništvom Zbora, u drugoj polovini 19. stoljeća tiskana su najznačajnija djela hrvatske pedagogije. Značajan je izlazak i časopisa *Hrvatski učitelj* 1887. godine čijim se radom osnažuje i dodatno promovira pučko i srednje školstvo. Otvaranjem *Hrvatskog učiteljskog doma* 1889. godine, hrvatsko je učiteljstvo pokazalo visoku razinu svijesti i ljubavi prema svome zvanju. Učiteljski je dom postao središtem učiteljskih pokreta i ideja; u njemu je bio smješten Hrvatsko pedagoško-književni zbor i Učiteljska zadruga (Franković, 1958).

Napredak: časopis za učitelje i odgojitelje i sve prijatelje mladeži

Napredak je prvi i najstariji pedagoški časopis u Hrvata koji neprekidno izlazi od 1859. godine. Prvog listopada 1859. godine, na poticaj nekolicine učitelja okupljenih oko učitelja Gradske dječjačke škole u Zagrebu, pokrenuto je izdavanje prvog broja *Napretka*. „Na taj znameniti posao zakanio se odlični zbor gornjogradske dječjačke škole u Zagrebu, za onda zvane „uzorne škole“, i to Ferdo Mlinarić, Ferdo Vuksanović, Vjenceslav Mařik i vjeroučitelj Stjepan Novotny“ (Klobučar, 1909, 8). Na temelju dobre političke situacije u državi, časopis je trebao poslužiti razvijanju učiteljskoga zanimanja i osvješćivanju važnosti obrazovanja. U razdoblju od 1859. do 1900. godine, časopis je promijenio četiri urednika. Prvi urednik časopisa bio je Stjepan Novotny, a uređivao ga je sve do 1866. godine kada ga na mjestu urednika zamjenjuje Skender Fabković. On se zadržao na mjestu urednika do 1873. godine, kada trećim urednikom postaje Ljudevit Modec, a ujedno te godine izdavanje časopisa preuzima Hrvatsko pedagoško-književni zbor. Modec je *Napredak* uređivao 22 godine, odnosno do 1895. godine kada ga na tome mjestu nasljeđuje Stjepan Basariček. Urednikom časopisa Basariček je ostao je sve do 1918. godine. U prvim godinama, izlazio je svakog 1. i 15. u mjesecu, a godišnja je pretplata iznosila 2 forinte i 50 novčića. U promatranom istraživačkom razdoblju, pedagoški časopis *Napredak* izlazio je ukupno 41 godište. U časopisu su svoja stručna mišljenja te razne teorijske i praktične priloge objavljivali mnogi onovremeni učitelji i pokretači promjena u području školstva i obrazovanja. Od trenutka svoga prvog izlaženja, časopis je pridonosio širenju i bogaćenju teorijskih dostignuća u području pedagoške znanosti, unaprjeđivanju odgojno i obrazovne teorije i prakse te se zauzimao za stručno osposobljavanje i usavršavanje prosvjetnih djelatnika (Strugar, 1999).

Metodologija istraživanja

Istraživanje sadrži karakteristike kvalitativno-hermeneutičkoga znanstvenoga pristupa usmjerenoga na povijesni diskurs analize sadržaja pedagoške literature i dokumentacije. Povijesnom analizom sadržaja članaka u časopisu *Napredak*, rad za cilj ima kvalitativnom povijesnom analizom istražiti i rekonstruirati profesionalnu ulogu učitelja u hrvatskoj pedagoškoj kulturi i prostoru druge polovice 19. stoljeća. Za korpus istraživačke građe, uzimaju se objavljeni članci u časopisu *Napredak* u razdoblju od 1859. do 1900. godine, a koji tematiziraju u užem i širem kontekstu stanje hrvatskoga školstva i učitelja te učiteljsku profesiju. Prema cilju istraživanja, konstruirani su sljedeći istraživački zadaci:

- analizom sadržaja dostupnih članaka, istražiti ulogu i zadaću škole u drugoj polovici 19. stoljeća;
- analizom sadržaja dostupnih članaka, rekonstruirati ulogu i zadaću učitelja u drugoj polovici 19. stoljeća.

Rezultati istraživanja

U narednim odlomcima, analizom dostupnih članaka objavljenih u časopisu *Napredak* u razdoblju od 1859. do 1900. godine nastojat će se rekonstruirati uloga i zadaće onovremene škole te zadaća i uloga učitelja.

Škola u istraživanom razdoblju ima dvojaku funkciju. Ona je mjesto gdje se djeca obrazuju, ali i mjesto gdje se odgajaju i razvijaju njihove sposobnosti i vještine. Nema obrazovanja bez utjecaja odgajanja i obratno.

Dvostruka je zadaća sadašnjoj pučkoj školi; ona je učevni i uzgojni zavod. Kao učevnog zavoda zadaća je pučkoj školi, da svoje pitomce bez razlike spola i zvanja obukne znanjem, kojem je danas svakom čovjeku potrebno. Ona ima biti zavod gdje se djeci razvijaju duševne i tjelesne sile i sposobnosti, gdje se djeca privadaju k samoradinosti, te opskrbljuju obćim znanjem, bez kojeg danas nikud nikamo (Kirin, 1877, 515).

Škola je mjesto gdje se djeca obrazuju i odgajaju. „Šta je dakle škola? Ona je učilište i odgojilište zajedno“ (Savinski, 1859, 81).

Glavna je zadaća škole razvijati sve aspekte dječjega razvoja i od učenika učiniti sposobne i korisne građane. „Prava i dobra je ona škola, koja u detetu što više razvija silah; jer tim više učenik imade koristi od nje“ (Macun, 1859, 4); „Glavna je zadaća nauke i obuke školske, učiniti iz djece umne, čestite, valjane i krepostne i pametne ljude“ (Stojanović, 1859, 49). U promatranom razdoblju, škola teži u djeci razvijati najviše ljudske i moralne vrijednosti, a za postizanje postavljenoga zadatka koristiti se trenutno dostupnim sredstvima. „Poslušnost, poniznost, ljubav, iskrenost, istinitost, volja za sve, što je dobro, krepostno i krasno, smotrenost, marljivost, radinost, sramežljivost, sućut, sažaljenje, uslužnost, dobrotovornost – riečju, sve kreposti vjerozakonom spoznane moramo u školi njegovati...“ (Truhelka, 1860, 146). Analiza dostupnih članaka školu predstavlja mjestom gdje se učitelj osjeća opušteno i sretno te mjestom u kojem se promovira ravnopravnost i gdje sva djeca imaju jednake uvjete za napredak.

Tako i učionica mora biti mjesto valjano, sposobno, čestito, mjesto milo i drago učitelju; mjesto na kome on razvija svoje sile, na kom djeluje i tvori čudesa, da

slipe progledaju, gluhi čuju, hromi hode, nemoćni se lieče, niemi govore, mrtvi oživljuju; mjesto, na kome on naukom i obukom preporadja i posvećuje duše dječje za život zemni i nebeski (Stojanović, 1863, 370).

Srce i duša škole jest učitelj. „Pučki učitelj je bez dvojbe najvažniji faktor, onaj oživljujući princip, duša pučke škole“ (Ćurčić, 1883, 10). On je osoba koja svojim pedagoškim znanjem usmjerava djecu prema životu i potiče razvoj individualnih sposobnosti. Uvjet da svoj zadatak obavlja kvalitetno i profesionalno jest da i sam bude obrazovan.

Učitelj čini učionu učionom, a dok neima učiona pravoga učitelja, dotle nije ona u strogom smislu uzeto ni učiona. Učitelj obučava, t.j. on nastoji usposobiti učenike, pokazivajući im pravac, kojega se u praktičnom životu držati imadu; on prisvaja svojim učenicom razno znanje, te pobudjuje njihove sposobnosti. Čim je više naobražen sam učitelj, tim bolje će moći i svoje učenike obraziti (M.Y., 1864, 353).

Zadaća je učitelja da u svojim učenicima razvija sve njihove kvalitete, da ih štiti od loših navika te da u njima ispravlja uočene mane i pogreške.

Glavna zadaća svakog odgojitelja jest: 1. da pobudi i da rukovodi sva nagnuća i sve moći svoga gojenčeta; 2. da ga štiti i čuva od skvarenja; 3. da lieči na gojenčetu opažene mahne i pogreške i 4., da ga naputi, kako da se diete samo naobražavati može (Klaić, 1862, 49).

Učitelj je osoba koja je temelj škole i na osnovu njegovih profesionalnih kvaliteta i osobnosti ovisi i kultura života škole.

Prije svega, učitelj mora biti osoba koja voli svoj posao i radi za boljitak škole i učenika.

Učitelj je stožer, oko kojega se cijeli školski sustav vrti. Dobar učitelj, dobra škola; zao učitelj, zla škola. Učitelj mora s veseljem podnašati dužnosti svoga zvanja; on mora dobro shvatiti uzvišenu svoju zadaću; on mora dobro znati, koliko blago su mu roditelji u školi povjerali; on mora znati dobro, da nije samo učitelj, već i uzgojitelj. Ako to neshvaća, ako nije dušom i tielom za školu, kojoj je svoj život posvetio zauzet – onda nije učitelj, već nadničar, koji nastoji, da se samo od danas do sutra prehrani (Kirin, 1877, 516).

Nadalje, analiza ilustrira da učitelj mora posjedovati humane vrijednosti, jer će samo takav učitelj uspjeti svoje učenike pretvoriti u društveno korisne građane. „Učitelj mora u najljepšem smislu rieči biti čovjek mudar i krepstan i mora dobro poznavati ljude, ako želi svojim trudom učiniti iz djece mudre i krepstne“ (Stojanović, 1859, 52).

Osim odgajanja i obrazovanja djece, on mora brinuti o ugledu škole, unapređenju pedagojske znanosti i struke, moralnom i tjelesnom razvoju pojedinca, neprestano se individualno i profesionalno obrazovati i promicati važnost škole i obrazovanja.

Predmeti njegove skrbi i njegova svojskoga zanimanja uvijek su i neprestano: naobraženje, prosvjeta, nauka, znanost, vještina, čudorednost, gospodarstvo, napredak glede duše i tiela; uči sebe neprestano i druge, čita, mozga, umstvuje, pita, traži, skuplja, pak dieli drugim, užije luč prosvjete u svakom mračnom kutiću iz čiste ljubavi Božje (Stojanović, 1862, 373).

U profesionalnom radu, učitelj mora sadržavati moralnu čistoću ispred svojih učenika i njihovih roditelja. Dedukcijom sadržaja, izdvajaju se pravila koja učitelju u tome mogu pomoći, a to su: *uvijek pokušaj biti prvi koji dolazi, a zadnji odlazi iz škole; drži se nastavnog reda škole, jer red je duša škola; pred djecom pazi na neprimjeren govor; izvan*

škole pazi na svoj ugled i pazi na djecu kao da su tvoja (F.V., 1859). Učitelj mora paziti kako se ponaša i govori tijekom boravka u školi i ophodi s učenicima. Korištenje neprimjernoga rječnika, posebice psovanja, utječe na rušenje profesionalnoga ugleda. „Mnogi učitelji imaju tu gadnu i ružnu navadu, da svakojakimi naslanimi i neopranimi imeni i pridjevci psuju i grde svoju djecu. To je surovost i neotesanost, nepristojna za svakog naobraženog čovjeka, a osobito za učitelja“ (I.F., 1860, 153.) Mora posjedovati moralne odlike i biti plemenita karaktera, jer bez toga, unatoč visokim obrazovnim kvalifikacijama, ne može biti istinski odgojitelj jer ni sam ne posjeduje ljudske vrijednosti. „Pošto je najviši cilj obuci uzgoj moralne volje i plemenita značaja, to se i od učitelja traži ponajprije, da je čovjek krepostan, čist kao sunce, da je plemenit značaj“ (Trstenjak, 1887, 273). On je osoba koja iskorjenjuje neznanje, zlobu, laganje u svojim učenicima, a preduvjeti su za to da voli posao koji obavlja, da bude upućen u pedagoška znanja i dobrih osobina. „On je borac proti neznanju, gluposti, laži, krivici, robstvu, te proti svakoj zloći i opačini“ (Trstenjak, 1887, 274-275).

U svome radu, učitelj preuzima od roditelja odgovornost odgajanja i postaje duhovni vođa svojim učenicima. Njegovo je zvanje najčasnije i najvažnije jer se bavi odgajanjem mladih naraštaja.

Učitelj je činovnik, njegov čin je načasniji i najvažniji na zemlji; što bi bo moglo važnije i častnije biti, nego neuko mlado čovječanstvo obučavati u kreposti i istini?!- Učitelj je namjestnik tolikih roditeljah, duhovni otac tolike djece, njegovatelj razsadjaka ciele občine, odgojitelj budućih dobrih gradjanah, vidivi angeo čuvar djece Božje... (Šunić, 1860, 378).

Nadalje, učitelj mora biti poštivan od djece, a to će najbolje postići ako kvalitetnim radom, dobrobit djece postavi iznad svojih osobnih interesa. Primjeren i profesionalan odnos s dionicima koji imaju dodira i utjecaja na školu, također je bitan za profesionalan ugled. Drugim riječima, odnos mora imati prema *svojim učenicima; njihovim roditeljima; mjestu u kojem radi; župniku – duhovnom pastiru mjesta; vjeroučitelju; svojim kolegama učiteljima; starješinama; državi i vlasti* (Stojanović, 1861).

Karakteristike dobra učitelja u promatranom razdoblju prije svega su da mora biti pun ljubavi, prijazan, ponizan, obziran i strpljiv u radu s djecom i da svoj posao obavlja putem vjere.

Medju dobra svojstva učiteljeva spada i ovo: On mora imati djetinjsko čuvstvo i ljubav napram djeci, te umiljatost, uztrpljivost, prijaznost i ozbiljnost; uz to da posjeduje pravo učiteljsko dostojanstvo i poniznost. Treba da je prost od svjetovnoga razkošja i divlje putenosti, a ljubitelj domačnosti i čiste slasti života, povrh toga treba, da skroz vjerozakonom oduševljen bude (M.Y., 1864, 354).

Daljnjom analizom izdvajaju se i druge profesionalne osobine dobrog učitelja, a to su: 1. Učitelj prije svega mora biti odgajatelj, a ne samo puki prenositelj znanja; 2. Mora biti pedagoški obrazovan i težiti za daljnjom naobrazbom i usavršavanjem; 3. Dobar je učitelj onaj koji voli i poštuje svoj posao; 4. Dobar učitelj djeluje svojim primjerom u radu s djecom; 5. Dobar učitelj mora voljeti djecu i rad s njima; 6. Dobar učitelj mora biti strpljiv, pažljiv i pravedan; 7. Dobar učitelj mora poznavati nastavno gradivo i držati disciplinu; 8. Dobar je učitelj marljiv i savjestan (Ćurčić, 1883). Prema djeci se mora postaviti poput očinske figure, drugim riječima, učenicima mora postati prijatelj i biti osoba od povjerenja. „Učitelj nesmiye biti za djecu kaznitelj i strašilo, nego otac, naučitelj, odgojitelj, prijatelj,

savjetnik, i uzor i živi primjer svake krieposti“ (Stojanović, 1863, 369). Analiza pokazuje da je uspješan onaj učitelj koji djeci pruža ljubav, pažnju, to jest daje cijeloga sebe. „Nije onaj učitelj najbolji, koj najviše zna, već onaj koji mladež – učenike svoje ljubi. Nijedan učitelj, koji mladeži neljubi, nemože uspješno djelovati, a najmanje pučki učitelj“ (Kehr, 1875, 517); „Ljubav i štovanje privlači učenike,; ljubavju, štovanjem i pouzdanjem možeš sve postići. Bez toga ti slab temelj; loš posao“ (Kobali, 1876, 21).

Iscrpna analiza dostupnih članaka donosi nam zaključak da je ugled učitelja jedan od najvažnijih čimbenika za uspješno profesionalno djelovanje. Dobar je glas teško zaslužiti, a vrlo se brzo može izgubiti. U radu se mora čuvati negativnih vrlina poput pretjerivanja, sebičnosti i neiskrenosti, a gajiti vrijednosti poput otvorenosti, iskrenosti, ljubaznosti i vjernosti jer će samo na taj način steći ugled i poštovanje (Stigelmajer, 1883). Ugled i popularnost učitelj mora graditi od samoga početka profesionalnoga djelovanja služeći se prvenstveno poštenim i dopuštenim metodama, ali u skladu s moralnim pravilima. Svoj ugled učitelj gradi na znanju, na svome karakteru i svome poštenju (Kobali, 1876). On je profesionalac u svome zvanju i mora paziti na koji način prikazuje sebe u odnosu na druge i na koji se način odnosi prema svojoj profesiji. Analiza sadržaja donosi spektar činitelja koji pridonose poboljšanju učiteljeva ugleda, što, s druge strane, odmaže istome, a to su:

- a) Dnevna borba i briga za svagdašnji kruh umanjuje, a valjano uređeno kućanstvo umnaža učiteljev ugled;
- b) Uzgojni rad učiteljev umanjuje se neshodnim nadzorom, a množi povjerenjem u pouzdanost učiteljevu;
- c) Neznanje učiteljevo umanjuje, a vještina umnaža njegov rad;
- d) Netačnost i lijenost u službi snizuje, a svjesno ispunjivanje dužnosti povisuje ugled učiteljev;
- e) slab napredak umanjuje, a uspješan rad u školi i u crkvi podiže ugled učiteljev;
- f) Hladnoća, oholost i neuglađenost učiteljeva umanjuje, a prijazna sućut za dobrobit djece i roditelja unapređuje mu uzgojni ugled;
- g) Besprikoran, uzoran život podiže, a lakouman i nećuduran uništava uzgojni autoritet (Klobučar, 1894, 430-432).

Ako učitelj želi da mu uloženi trud i rad budu blagoslovljeni uspjehom, onda se mora permanentno obrazovati, odgojno djelovati sam na sebe jer se samo na takav način može moralno napredovati i svojim primjerom odgajati i obrazovati mlade naraštaje. Zadaća je svakoga učitelja da odlike dobrog učitelja, a to su prije svega nesebičnost, marljivost, čednost, ravnodušnost, povjerenje i moralna ozbiljnost implementira u svoj profesionalni rad (Bartuš, 1890).

Unutar proučavanih tekstova, pronalazimo razna sredstva odgoja kojima se učitelj služi u procesu odgoja i obrazovanja. Najbolje sredstvo odgoja koje učitelj koristi u odgoju jest sam učitelj, odnosno on kao uzor. „Učitelj mora u svemu biti uzor svojim učenicom i svagdje i u svačem davat jim dobra primjer“ (Stojanović, 1863, 283); „Naučajmo ne samo riječju, nego i primjerom svoje učenike“ (Stojanović, 1863, 213); „U učionici, doma i svuda i svagdje pokazujmo djeci svojim primjerom, u odjeći, pokućstvu, i u orudju i u ponašanju...“ (Stojanović, 1863, 204); „Gdje dobar primjer manjka, gdje učitelj zakone i propise daje, kojih se sam ne drži, gdje pogreške kazni, koje sam učini, tu u uspješnom uzgoju mladeži ne može biti govora“ (Ćurčić, 1883, 12). Osim svoga primjera, analizom se mogu pronaći i drugi odgojni postupci kojima se učitelj druge polovice 19. stoljeća rado koristio u svome odgojno-obrazovnom radu, a to su *pouka*, *zapovijed*, *opomena*, *natjecanje*, *nagrađivanje*, *pohvala*, *grđenje* i *upotreba kazni* (Rieger, 1869). Dobro odgojno sredstvo u radu učitelja s djecom jest i *navika*. Ustaljenim ponavljanim odgojnih načela,

učitelj će djecu priviknuti na razlikovanje dobrog od lošeg načina ponašanja i djelovanja. „Navikom se djeca liepo daju priučiti na red, čistoću, poslušnost, marljivost, stidljivost, iskrenost, zadovoljstvo, ljubav k isitni, poniznost, krotkoću, uslužnost, pravdoljublje i druge krieposti“ (Kirin, 1878, 300). Nadalje, u razvijanju ljudskih i moralnih vrijednosti u djece, učitelj kao odgojno sredstvo koristi *pohvalu* i *kaznu*. Svrha je pohvale pobuđivanje u djeteta veselja i bogaćenje srca, a kazne kao nečega lošeg i zlog koje ima za svrhu da popravi moralno iskrivljenje djeteta. U odgojnom i obrazovnom radu, mora težiti razvijanju pozitivne vrijednosti u djece poput čestitosti, valjanosti, ljubavi prema Bogu, važnosti higijene, radinosti, ljubavi prema domovini i roditeljima, jednakosti, a svim sredstvima zatamiti negativne vrline poput bezbožnosti, sebičnosti, lijenosti, izopačenosti, nepodnošljivosti, samoljublja i neumjerenosti.

Od osobite je važnosti za školu, a samim time i učitelja, da ima kvalitetnu suradnju s obitelji. Škola roditeljima služi kao produžena ruka odgoja. No, bez pomoći obitelji, škola ne može temeljito ostvariti odgojne i obrazovne zahtjeve koji se pred nju postavljaju. „Nu uzgajati nije zadaća samo školi, već ju ima vazda i dom podupitati. S toga se uvijek obistinjuje ona čuvena: da ima medju domom i školom vladati sloga i sporazumak“ (F.B., 1875, 106). Da učitelj može odgojno i obrazovno djelovati prema djetetu, potrebno je da poznaje obiteljski kontekst i po potrebi pomaže u unapređivanju obiteljskih prilika.

Nu uspješno može dom i škola onda uzgajati, ako učitelj u domu vladajuće odnošaje i sve okolnosti dobro poznaje, ako ona na kućne nu valjanje tedencije marljivo nadovežuje, ili ako su iste zle, da nastoji na roditelje djelovati, da se one odstrane ili boljima zamjene (F.B., 1875, 106).

Prvi su pomoćnici učitelju u spoznavanju obiteljskih prilika sama djeca i njihove priče obiteljskih događanja. Najveća je pripomoć koju roditelj može pružiti školi i učitelju da shvaćanjem važnosti obrazovanja, pozitivno gledaju na školu i isto prenose na svoju djecu. „Velika je pripomoć za školu, kada roditelji takodjer nastoje, da čim više obljube školu“, „...neka roditelji djecu napućuju, kolika je to sreća, da mogu polaziti školu, neka djeci polazak škole nikada neprieče, već neka nastoje, da joj ga čim više olakote; neka nastoje, da djeca učitelja obljube...“ (Kirin, 1878, 301). Rad učitelja s djecom olakšavaju roditelji koji svoju djecu priučavaju da budu poslušna, strpljiva, radišna, da ne lažu i prostače te da ne budu zavidna drugima.

Pred učitelja društveni dionici postavljaju višestruke zadaće. Osim promoviranja i zastupanja školskih i crkvenih nazora, mora biti angažiran i u promicanju i radu lokalne zajednice. Analiza pokazuje da učitelj u drugoj polovici 19. stoljeća mora biti ne samo akterom zbivanja u svojoj zajednici, nego i pokretačem promjena.

Što je zadaća naših učiteljah? Crkva zahtieva od učitelja i to punim pravom dobre bogomile kršćane; država izgleda od učitelja valjane državljane, domovina slavne i hrabre sinove i branitelje, vladar odane i učene podanike, roditelj nadobudnu djecu, - a tim svim zahtjevom mora učitelj da zadovolji (F.K., 1861, 294-295);

Učitelj može i mora, osim školskih i crkvenih, sve ostale socialne koristi svoje občine promicati, on može i mora dosljedno gledati i nastojati, da se blagostanje občine podigne, on mora u najširjem smislu rieči da bude socialno djelujući član občine svoje (A.W., 1862, 17).

Važan aspekt života i rada škole jest i održavanje discipline među učenicima. U discipliniranju učenika, učitelj mora biti oprezan jer korištenje represivnih pedagoških

mjera može biti neučinkovito i polučiti poražavajuće ishode u radu. Analiza pokazuje da učitelj u praktičnom radu pribjegava upotrebi *straha* kod djece, ali isto nije pedagoški niti je svrsishodno. Treba izbjegavati nemilosrdan odgoj i zadavanje domaće zadaće kao pedagoške mjere jer rad kao aktivnost nikada ne smije biti kazna, inače će djeca rad promatrati kao nešto loše. U pogledu discipline, učitelj mora voditi brigu da djecu odgaja da budu točna i odgovorna, a to postiže ukoliko i sam započinje s radom kada se oglasi zvono (Kobali, 1886).

Zaključna razmatranja

Razdoblje je druge polovice 19. stoljeća za hrvatsko učiteljstvo ispunjeno neprekidnom borbom i raspravama oko donošenja unificiranoga školskoga zakona, izgradnjom kvalitetnoga školskoga sustava, borbom za stjecanjem socijalnih prava te izgradnjom ugleda i časti u djelokrugu učiteljskoga zvanja. Analizom dostupnih članaka u časopisu *Napredak* u razdoblju druge polovice 19. stoljeća, rad je ilustrirao profesionalnu ulogu i zadaće onovremenoga učitelja.

Istraživanjem je odgovoreno na postavljenu zadatak utvrđivanja uloge i zadaće škole, točnije, ona je imala funkciju obrazovanja i odgajanja, razvijanja najviših moralnih i ljudskih vrijednosti te pripremanja djece da budu vrijedni i korisni sudionici društva. Škola je mjesto gdje se promovira ravnopravnost i mogućnost jednakih šansi za napredak. Iako školski zakon iz 1874. godine propisuje obvezatnost polaska škole, redovitost polaska djece u školu predstavljat će kontinuiran problem tijekom promatranoga razdoblja. Upravo učitelj svojim kulturnim i pedagoškim radom djeluje na osnaživanju važnosti škole i obrazovanja.

Rekonstruiranje uloge i zadaće učitelja drugi je zadatak istraživanja, a analiza je ponudila odgovor da je učitelj središnja osoba u životu i radu škole. On obrazuje i odgoja djecu i priprema ih za život. Osim toga, mora voditi brigu i o ugledu i boljitku škole i permanentno se usavršavati u području odgoja i obrazovanja. U profesionalnom radu, mora biti visokih moralnih i ljudskih vrlina. Osobine su dobra učitelja prijaznost, poniznost, obzirnost, strpljivost u radu s djecom, pobožnost, ljubav prema poslu koji obavlja, nesebičnost, marljivost, čednost, povjerenje i moralna ozbiljnost. Analiza pokazuje da je najvažniji aspekt profesionalnoga rada učitelja zapravo njegov ugled. Poštovanje za svoj rad učitelj mora dobiti od svojih učenika, roditelja, crkve i lokalne zajednice, a isto mora izgraditi na temeljima moralnih pravila. Sredstva su odgoja koja najčešće koristi u svome radu primjer, pouka, navika, nagrađivanje i kažnjavanje.

Iz istraživanja možemo izvesti zaključak da je odgojna i obrazovna zadaća učitelja razvijanje pozitivnih vrijednosti u učenika poput čestitosti, valjanosti, ljubavi prema Bogu, važnosti higijene, radinosti, ljubavi prema domovini i roditeljima i jednakosti. Zaključno, istraživanje donosi da je uloga učitelja da vodi brigu o odgoju i obrazovanju djece, ugledu i radu škole, ostvaruje kvalitetne odnose i suradnju s roditeljima, Crkvom i lokalnom zajednicom te da svojim radom i primjerom doprinosi razvoju školstva u Hrvata.

Literatura

- A.W. (1862). Zadaća pučkoga učitelja. *Napredak*, 4 (2), 17-19.
- Bartuš, F. (1890). Svojstva dobra učitelja. *Napredak*, 31 (33), 513-516.
- Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cindrić, M. (1994). Profesionalnost i autonomnost učiteljskog poziva. *Napredak*, 135 (3), 273 -281.
- Ćurčić, A. (1883). Pučki učitelj. *Napredak*, 24 (1-2), 9 – 12; 21-23.
- Dumbović, I. (1999). Razvoj pedagoške misli u Hrvatskoj. U: A. Mijatović (Ur.), *Osnove suvremene pedagogije*, (str. 79-100). Zagreb: HKPZ.
- F.B. (1875). Pogled u obitelj. *Napredak*, 16 (7), 106-108.
- Filipović, I. (1860). Psovanje i ruženje u školi. *Napredak*, 1 (10), 153-154.
- F.K. (1861). Što je uzrok, da naše pučke učione pravo nenapreduju. *Napredak*, 2 (19), 293-296.
- F.V. (1859). Dvanaest učiteljskih krepostih. *Napredak*, 1 (6), 93.
- Franković, D. (1958). *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor
- Kehr, D. (1875). Pedagogijske crtice. *Napredak*, 16 (33), 517-518.
- Kirin, J. (1877). O školskoj disciplini. *Napredak*, 18 (33), 515-518.
- Kirin, J. (1878). Nešto o kućnom uzgoju. *Napredak*, 19 (19), 297-301.
- Klaić, F. (1862). Treba li se učitelju na tjelesne i duševne osobine (individualnost) svoje gojenčadi obazirati; kojim načinom će ove razabrati, a kako opet prama njim svoje postupanje udesiti? *Napredak*, 4 (4), 49-52.
- Klobučar, D. (1894). Što unapređuje, a što umanjuje uzgojni ugled učiteljev. *Napredak*, 35 (27), 430-432.
- Klobučar, J. (1909). *Napredak – povijest i sadržaj prvih pedeset njegovih godina*. Zagreb: Hrvatsko-pedagoško književni zbor.
- Kobali, M. (1876). Na čem da se osniva učiteljeva popularnost? *Napredak*, 17 (11), 161-163.
- Kobali, M. (1876). Pouzdanje djece prema učitelju. *Napredak*, 17 (2), 20-21.
- Kobali, M. (1886). Nekoliko zrnaca iz praktičnoga učiteljevanja. *Napredak*, 27 (36), 570-572.
- Macun, J. (1859). Skerb o telesnom blagostanju naše mladeži. *Napredak*, 1 (1), 4-9.
- M.Y. (1864). Utvare učiteljskoga života. *Napredak*, 5 (23), 353-358.
- Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. Zagreb: Edip.
- Munjiza, E. (2009). *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Osijek: Grafika d.o.o.
- Rieger, J. (1869). Sredstva uzgoja. *Napredak*, 10 (24), 369-374.
- Stevanović, M., Ajanović, Dž. (1997). *Školska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
- Stigelmajer, F. (1883). Kako i čim će sebi pučki učitelj ugled steći? *Napredak*, 14 (23), 369-374.
- Stojanović, M. (1859). Pedagogički odlomci. *Napredak*, 1 (4), 49-52.
- Stojanović, M. (1861). Misli s polja promatranja pučke učione. *Napredak*, 2 (9), 133-137.
- Stojanović, M. (1862). Što imade činiti učitelj? *Napredak*, 3 (24), 369-373.
- Stojanović, M. (1863). Pedagogičke iskrice. *Napredak*, 3 (13-18), 202-284.
- Strugar, V. (1999). Učitelj – temeljni nositelj sustava odgoja i obrazovanja. U: A. Mijatović (Ur.), *Osnove suvremene pedagogije*, (str. 399-422). Zagreb: HKPZ.

- Šunić, A. (1860). Pedagogičke sitnice. *Napredak*, 1 (24), 378-379.
- Trstenjak, D. (1887). Učitelj. *Napredak*, 28 (18), 273-275.
- Truhelka, A. (1860). O školskoj disciplini u obće. *Napredak*, 1 (10), 145-148.
- Vukasović, A. (1995). *Pedagogija (IV. Izdanje)*. Zagreb: Alfa; Hrvatski katolički zbor „MI“.
- XXX (1859). Škola i njezina zadaća. *Napredak*, 1 (6), 81-83.

Historical Analysis of the Teachers' Professional Role in the Second Half of the 19th Century Using the Corpus of the Journal *Napredak*

Abstract

Teaching as a profession is very responsible and noble because it deals with educating children. In order to perform his duties successfully and professionally, a teacher needs to possess high moral and ethical values. A contemporary teacher is the pillar of the educational process; not only does he educate but he also raises children. A teacher's position, status and role have gone through numerous changes introduced simultaneously with social and political changes. The second half of the 19th century was significant for the development of the Croatian educational system and consequently the teaching profession. One of the two most important years was 1874 when the first educational act was introduced. It regulated the professional status of teachers and made education mandatory. The second most significant year was 1881 when the Military frontier was adjoined with the civil Croatia, which resulted in a unique educational act. This paper aims to study and reconstruct a professional role and tasks of teachers in the second half of the 19th century. The papers elaborating on the Croatian educational system and the role of teachers published in the journal *Napredak* in the period from 1859 to 1900 are included in the analysis. The qualitative research method used in this paper is a historical content analysis which is composed of a detailed description, decontextualization of data, reconstruction and interpretation. The analysis has pointed to numerous problems of passing educational acts and constructing the educational system in the second half of the 19th century. Regarding a teacher's role, the analysis has showed that a teacher had to be righteous, open-minded, benevolent, consistent, exemplary and moral. His task was to exercise discipline, punctuality, social skills and politeness.

Keywords: content analysis, *Napredak*, history of education, professional role, teacher.